

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

Yard.Doç.Dr.Hasan GÜLEÇ

Târif :

Tekerrür, bir suçtan dolayı kesin surette mahkum olduktan sonra yeniden suç işleyen kimsenin durumu olarak târif edilebilir. ¹

Tarihçe :

Âdetâ insiyakî bir surette tarihin hemen her devrinde, tekerrür hadisesi suçlunun cezasını arttırıcı bir sebep sayılmıştır. Klâsik Roma hukukunda ancak belirli suçlarda özel tekerrür halini nazara almak ve bu sebeple cezayı arttırmak hususunda hakime yetki tanınmıştır. Bu suçların başlıcaları rüşvet, yalan şahitliği, zimmet gibi cürümlerdi. Orta zamanların hukukçularına göre tekerrür suçun ağırlaştırıcı bir sebebi olup, fâilin daha ağır bir şekilde cezalandırılmasını gerektiren haldi. Ancak bunun için özel tekerrürün söz konusu olması, fâilin önceki suçunun cezasını çekmiş bulunması, önceki mahkumiyet tarihinden itibaren üç yıldan fazla bir zamanın geçmemiş olması ve fâilin uslanmamış olduğu yolunda hakime bir kanaat gelmesi lâzım gelmekte idi. Bu sebeple idi ki, tekerrür dolayısı ile cezayı arttırmak zorunlu olma-yıp, hakimin takdirine bırakılmış bulunmaktaydı. Tekerrür hakkın-da genel ve şiddetli bir hüküm ancak 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu ile konulmuş ve oradan modern mevzuatın en önemli konularından biri haline gelmiştir. ²

İslâm hukuku, had cezaları dışında, tekerrürü mutlak olarak kabul eder. İslâm hukukçuları genel tekerrür-özel tekerrür, ilânihaye alışkanlık-geçeci alışkanlık şeklindeki tekerrürler arasında bir fark görmezler. Bu konularda inisiyatif, idarecilere bırakılmıştır. İdareciler, kamu yararını gerçekleştirecek kaideleri koyarlar. Beşerî kanunların mükerrer suçların cezalarını arttırmaları, yukarıda da görüldüğü gibi oldukça yenidir. İslâm hukuku başlangıçtan beri, mükerririn cezasını arttırmaya imkân tanımıştır. Bir kimse suç işlemeyi itiyat haline getirirse ya idam edilerek cemiyetten koparılır veya müebbet hapisle kötülüğü bertaraf edilir. İdareci, bu iki şıktan birini tercih etme hakkın. haizdir. Buna misal, muhsan olmayanların livata suçudur. Fâil ve meful, tâyin edilen cezaya çarptırılırlar. Şayet suçlu, bunu

ittiyat haline getirir ve uygulanan ceza kendisini suç işlemekten alıkoymazsa, suçun kötü oluşundan, başkalarına kötü örnek olup ahlâkı bozacağından dolayı öldürülür. İleride açıklanacağı üzere hırsız da suçunu alışkanlık haline getirirse pişmanlığını açıkça ortaya koyuncaya kadar veya ömür boyu hapse mahkum edilir. ³

En ibtidâî ahlâk duygusu ilk defa suç işleyenle tekrar suç işleyen arasında fark görür. Bir ahlâk zarureti, hukuk kaidesi haline geçebilme için âdil olmak zorundadır. Tâbir câizse bu duygu, hukuk kaidesine ham madde teşkil eder. Bu duygunun âdil bir şeklide tecelli edebilmesi için suçluya, bir kere suç işlerse cezasının arttırılacağı evvelden bildirilmiş, ihtar edilmiş olmalıdır. Çünkü adalet, gafil avlamak değildir. Suçlunun ilk suçundan mahkum olması, zımnen bu ihtar teşkil eder. ⁴

Tekerrür Sistemleri :

1- Gerçek ve mefruz tekerrür:

Önceki cezanın çekilmesinin şart koşulmasında gerçek tekerrür, mahkûmiyetin yeterli sayılması halinde ise mefruz tekerrür sistemlerinin kabul edildiği söylenir. Askeri Ceza Kanunumuz (mad. 42) gerçek tekerrür sistemine taraftardır. Türk Ceza Kanunu (TCK) ise mefruz tekerrür sistemini benimsemiştir. ⁵

2- Genel ve özel tekerrür:

Daha önce işlenen suçla sonradan işlenen suç arasında herhangi bir ayniyet aramayan sisteme genel, arayan sisteme de özel tekerrür sistemi denir. Bir de karma sistem vardır. Askeri Ceza Kanunumuz özel, TCK (mad. 81-82) karma sistemi benimsemiştir. Karma sisteme göre her iki tekerrür şeklinin de kabulü gerekir. Evelce mahkum olduktan sonra tekrar suç işleyen kimse mükerrir sayılmalı ve cezası arttırılmalıdır. Fakat evvelki ve sonraki suçları aynı veya aynı cinsten ise ceza daha fazla arttırılmalıdır. TCK nun kabul ettiği karma sisteme göre tekerrür genel ise ceza altıda bire kadar (mad. 81.f. 1), özel ise altıda birden üçte bire kadar (mad. 81.f. 2) arttırılır. Dönmezer ve Erman'ın kanaatlerine, göre cezanın ağırlaştırılması konusunda genel tekerrür yeterli sayılmalı, ancak özel tekerrür halinde hakim cezayı arttırabilme hususunda daha geniş bir yetkiye sahip olabilmelidir. ⁶

3- Süreli ve süresiz tekerrür:

Birinci mahkûmiyetten sonra belirli bir süre içinde ikinci suçun işlenmesi hükümlerinin cereyanını kabul eden sisteme süreli tekerrür, etmeyene de süresiz tekerrür sistemi denir. Birçok kanunla birlikte TCK da süreli tekerrür sistemini kabul etmiştir. Kanun (mad. 81), iki te-

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

kerrür müddeti kabul etmiştir : Beş ve on sene. Evvelki mahkumiyet beş seneden fazla ise tekerrür müddeti on senedir. Evvelki mahkumiyet beş sene veya daha az şahsî hürriyeti bağlayıcı bir cezayı müstelzim ise tekerrür müddeti beş senedir. ⁷

4- Millî ve milletlerarası tekerrür:

Millî tekerrür sisteminde, tekerrüre esas olan mahkumiyet ancak millî mahkemeler tarafından verilen mahkumiyettir. Milletlerarası tekerrür sisteminde ise önceki mahkumiyetin millî veya yabancı bir mahkemeden verilmiş olması bakımından fark gözetilmez. TCK yabancı memleket mahkemelerinde verilen hükümleri tekkerrüre esas tutmaz. ⁸

5- Mecburî ve ihtiyarî tekerrür:

Tekerrür müessesesinin mevcudiyeti sabit olunca cezanın artırılmasının da mecburî olmasına tekerrür, cezayı arttırıp arttırmama yetkisinin hakime bırakılmasına da ihtiyarî tekerrür denir. TCK esas itibariyle mecburî tekerrür sistemini kabul etmekle beraber cezayı tekkerrürden dolayı arttırmak hususunda hakime de çok geniş yetki tanımıştır. Kanunumuza göre hakim tekkerrürde yeni suça verilecek cezayı altıda bire kadar arttırır. Görülüyor ki hakimin tekkerrürden dolayı cezayı arttırmamak yetkisi yoktur. Fakat hiç denecek kadar meselâ bir gün arttırmasına da kanun mâni değildir. ⁹

Pozitivistlerin görüşüne göre arttırma ihtiyarî olmalı ve hakim ihtiyatlı takdirine bırakılmalıdır. ¹⁰

İslâm hukuku, ihtiyarî sisteme daha yakındır.

Tekerrür ve tecil :

Belirtilen süreler içinde yeni bir mahkumiyet vuku bulduğu takdirde, tecil edilmiş olan ceza infaz edilmekle beraber, 94. maddede yazılı olduğu vechile, yeni mahkumiyetin cezası tekerrür sebebiyle arttırılır. ¹¹

Tekerrür ve zamanaşımı:

Zamanaşımı, dâvayı düşüren bir sebep olduğundan (TCK mad. 102) "mahkumiyet şartı" tahakkuk etmiş olmaz ¹². Dâva zamanaşımı ile ceza zamanaşımını ayırmak gerekir. Dâva zamanaşımında ortada mahkumiyet bulunmadığından tekerrür söz konusu olmaz. Ceza zamanaşımında ise mahkumiyet baki olup sadece hükmedilmiş cezanın infazına imkân kalmadığından, bu mahkumiyet tekerrüre esas olur ¹³.

Tekerrür ve af:

Mahkumiyet kararı kesinleştikten sonra ilân edilen genel af ise

hükümlenmiş cezaları bütün neticeleriyle birlikte ortadan kaldıracığı cihetle, yine böyle bir mahkumiyetin tekerrüre esas teşkil etmesine engel olur. Hattâ genel af önceki mahkumiyetin ilişkin olduğu ceza tamamıyla infaz edildikten sonra ilân edilmiş olsa bile hüküm böyledir. Özel af tekerrüre esas teşkil etmeye devam eder ¹⁴.

Kesin hükümden sonra çıkan bir kanun eskiden suç sayılan bir fiili suç olmaktan çıkarmış ise suçlu mükerrir sayılmaz ¹⁵.

İslâm hukuku ve tekerrür :

İslâm hukukunda suçlar ve bunlara verilen cezalar ağırlıkları yönünden üçe ayrılır :

1- Had cezaları : Had, sözlükte önlemek, menetmek demektir. Bunlar Allah hakkı olarak verilen cezalardır ¹⁶. Suça verilecek ceza muayyendir; tek derecelidir; üst ve alt sınırı mevcut değildir. Şahısların veya topluluğun bu cezaları düşürme yetkisi yoktur ¹⁷.

Cezanın Allah hakkı olması demek, genel yararı gerçekleştirme demektir. Bu da insanları kötülüklerden uzaklaştırmak, onları korumak ve huzurlarını sağlamakla tahakkuk eder.

Had cezaları, tek dereceli olduğu, arttırılıp eksiltilemeyeceği ve düşürülüp affedilemeyeceği için tekerrüre konu olamaz. Hakim böyle bir cezayı azaltsa hata yapmış; arttırsa haddi aşmış olur. Hakimin tekerrür halinde sadece cezanın uygulanacağı âlet ve edevatı seçme inisiyatifi vardır ¹⁸.

Had cezalarında sadece suçluya acı çektirme ve onu ıslah etme hedef alınmaz. Bunların kamu oyunda ibret-i mmüessire olması da gaye edilir ¹⁹.

Konuyu tekerrür yönünden detaylı bir şekilde inceleyebilmek için had cezalarını birer birer ele almak gerekmektedir :

a) **Hırsızlık** : Hanefilere göre sabit olan ilk hırsızlık suçunda suçlunun sağ eli ²⁰, ikincisinde de sol ayağı kesilir. Böyle bir şahıs daha sonra hırsızlık yaparsa artık diğer organları kesilmez. Fakat çaldığını öder, tâzir cezası görür, tevbe edinceye kadar hapsedilir. Şâfilere göre ise her bir hırsızlık suçunun tekerrüründe sırasıyla şu uzuvlar kesilir: Sağ el, sol ayak, sol el ve sağ ayak ²¹. İmam Şâfi'nin (öl.204/820) delili, sirkat âyetindeki "eydiyehümâ"nın ismü'l-cem oluşudur. İki ve daha fazla adet, Hz.Peygamber'in ifadesiyle cemiye dahildir. Ayrıca Hz. Ebû Bekir'in (öl.13/634); Esmâ'nın (öl.73/692) zinetini çalan sağ elsiz ve sol ayaksız hırsıza da kesme cezası uyguladığı rivayet edilir. Hanefiler bu görüşlere şöyle cevap verirler: Hz.Ali'ye (öl.40/661) bir hırsız getirdiler.

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

Elini kesti. Aynı adam aynı suçtan ikinci defa yakalandı. Ayağını kesti. Üçüncü defa yakalandı. Bunun üzerine Hz. Ali dedi ki: Artık onun bir uzvunu daha kesemem. Elini kessem neyi ile yemek yiyecek, temizlik yapacak? Ayağını kessem neyi ile yürüyecek? Onu böyle bir hale getiremem; Allah'tan utanırım. Sonra hırsıza tahtayla vurdu ve hapsetti. Sağ eli ve sol ayağı kesik birisi ayakkabı çalmıştı. Hz. Ömer'e (öl.23/644) getirdiler; kesmek istedi. Hz. Ali dedi ki: Elinin ve ayağının kesik olması ona yeter artık. Bunun üzerine Hz. Ömer kesmekten vazgeçti. Suçluyu hapsetti. Hz. Ömer'in ve Hz. Ali'nin sağ el ve sol ayaktan fazlasını kesmemeleri; bunu sahabîlerin huzurunda yaptıkları halde tenkide uğramamaları, bu konuda sahabe icmanın meydana geldiğini gösterir ²². İmam Şâfiî'nin delil olarak kullandığı hadis tenkit edilmiştir. Bu hadisin aslı yoktur veya mensuhtur diyenler de vardır. Tahavî (öl.321/933), bunun had cezası olarak değil siyaseten yapıldığını söyler ²³. İbn Mes'ûd (öl.32/653), sirkat âyetindeki "eydiye-hümâ"yı "eymânehâ" okumuştur. Bu okuyuş, Kur'an'ın mübhemini tefsir etmektedir. Abdullah b. Abbas'tan (öl.67/687) da böyle bir okuyuş rivayet edilmiştir ²⁴.

Bir kimse birkaç defa hırsızlık etse ve bunların birisi yüzünden eli kesilse Ebû Hanîfe'ye göre (öl.150/767) diğer hırsızlıklarından dolayı da tazminat ödemez. Ebû Yusuf (öl. 182/798) ve İmam Muhammed (öl.189/805) ise böyle bir kesme cezasının ancak çalınan mal için tazminat olabileceği, diğer çalma suçlarına olamayacağı kanaatinde idirler ²⁵. Hanefilere göre bir hırsızlık suçunda kesme ve tazminat ictima etmez. Şâfilere göre eder ²⁶.

b) **İçki**: Kim şarap içer, kokusu mevcut iken veya sarhoş vaziyetteyken yakalanırsa, şahitler de aleyhinde şahitlik ederlerse had cezasına çarptırılır. Kokusu mevcutken kendisi ikrar ederse de hüküm aynıdır. Bu hükmün dayanağı Hz. Peygamber'in şu hadisidir: "Kim şarap içerse celde (sopa cezası) uygulayınız. Yine içerse tekrar uygulayınız. Dördüncü defa içerse öldürünüz." ²⁷ Hüküm İslâm'ın ilk devirlerinde böyle idi; sonra neshedildi. Daha sonraları dördüncü defa şarap içen bir adam Hz. Peygamber'e getirildi. Onu öldürmeyip sadece celdeye tâbi tuttu. Bütün âlimler de hilafsız böyle hareket etmişlerdir ²⁸.

Sahabîlerin icma ile içkinin azını da çoğunu da içene had cezası uygulanır. Hanefilere göre hür kimse için bu ceza 80, köle için 40 sopadır ²⁹. Şâfilere göre 40 sopadır. Hz. Ömer'in 80 sopa vurdurmasının yarısı had, diğer yarısı da tâzir cezasıdır ³⁰.

Bir müslüman bir zimmînin şarabını içse Allah hakkı olarak

had, kul hakkı olarak da tazminat cezalarına çarptırılır ³¹.

Bir kimse defalarca şarap içip sarhoş olsa sadece bir had cezasına çarptırılır. Çünkü bu cezalardan maksat, önleme ve caydırma. Ceza uygulandıktan sonra aynı fiili tekrar yapsa yine had cezasına çarptırılır ³².

c) **Zina:** Bir kimse defalarca zina etse hepsi için bir tek had cezası uygulanır. Birçok defalar hırsızlık eden ve içki içen kimse için de hüküm aynıdır. İleride görüleceği üzere kazf (zina iftirası) suçunda ise her bir suç için ayrı ayrı ceza uygulanır. İmam Mâlik (öl.179/795), Ebû Hanife, Ahmed b. Hanbel (öl.241/855), Ebû Yusuf ve diğer âlimlerin birçoğu bu kanaattedirler. Şâfiî'nin mezhebi de böyledir. Had uygulandıktan sonra bir daha haddi gerektirecek suç işleyene bu suçundan dolayı yine had cezası tatbik edilir. Bu çeşit cezayı tekerrürden dolayı arttırma imkânı yoktur. Sadece had âlet ve edevatını ağırlaştırma söz konusu olabilir ³³.

Muhsan (evli) olmayan birisi zina etse sonra evlense daha sonra yine zina etse sadece recm cezasına çarptırılır ³⁴.

Hanefilere göre bâkire zâniyeye hem celde hem de sürgün cezası uygulanmaz. Şâfiilere göre uygulanır. Fakat idareci yarar görürse münasip bir müddet sürgüne gönderebilir. Ama bu, tâziren ve siyaseten verilmiş bir ceza olur ³⁵.

Önce zina ettiği bir kadınla sonra evlenen kimseden had cezası düşmez ³⁶.

Had cezası ile nesebin sübutu ictima etmez ³⁷.

Hukukçuların görüş birliği ettikleri bir konu da şudur: Celde cezası ile recm ictima etmez ³⁸.

Ölü kadına tecavüz, had cezasını değil tâziri gerektirir ³⁹.

Hanefilere göre zina suçunun sübutu için şahitlerin bir mecliste ifade vermeleri, sıhhat şartıdır. Değilse şahitler kazf cezasına çarptırılırlar. Şâfiî'ye göre ise nasslarda bir açıklama olmadığı için bu şart aranmaz ⁴⁰.

Hanefilere göre livata had cezasını değil tâziri gerektirir. İdareci, livatayı âdet edinen bir kimseyi, kötülüğü önleme bakımından siyaseten öldürebilir. Şâfiilere göre bu fiil had cezasını gerektirir ⁴¹.

Kadının kadına yaklaşması (sevicilik, müsâhaka), haddi değil tâzir cezasını gerektirir ⁴².

Kiralanan kadınla yapılan zina, Ebû Hanife'ye göre akit şüphesi taşıdığından had cezasını gerektirmez. Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre gerektirir. Çünkü mülk olma şüphesi yoktur. Bundan dolayı

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

nesep sabit olmaz ve iddet de gerekmez ⁴³.

Bir erkekle bir kadına zorla zina yaptırılsa her ikisine de had cezası uygulanmaz ⁴⁴.

Bir kadın, nikâhlısı olmayan bir erkeğin âletini eliyle oynatarak istimna yaptırorsa bu da zina hükmü taşımaz. Fakat fiil günah olduğundan tâzir cezası gerekir ⁴⁵.

d) **Kazf (zina iftirası)**: Evli kadınlara zina iftirasında bulunup bunu dört şahitle isbat edemeyenlere seksen sopa vurulur. Daha sonra tevbe etmeleri müstesna, böyle bir cezaya çarptırılan şahısların artık şahitlikleri de kabul edilmez ⁴⁶. Kazf suçunu mükerrer olarak işleyen şahsa herbir suçundan dolayı ayrı ayrı kazf haddi uygulanır. Bir ceza diğerini düşürmez. Yâni cezada tedahül yoktur. Kazf mükerririnin cezasını had olarak arttırmak mümkün değildir. Ancak tâzir nevinden ilâve bir ceza daha verilebilir ⁴⁷. Kazfedene had cezasının uygulanabilmesi için iftira ettiği kadının muhsan (evli) olması şarttır ⁴⁸. Bu ceza, darü'l-harbte değil islâm ülkesinde uygulanır ⁴⁹.

e) **İrtidâd (dinden dönme)**: İslâm dininden dönen, tevbe etmesi istenen ve bunu reddeden kimse öldürülür. Bu fiile irtidâd veya riddet, dinden dönene de mürted denir. İrtidâd cezasının dayanağı Hz. Peygamber'in şu sözüdür: "Dinini değiştiren kimseyi öldürünüz" ⁵⁰.

İslâm dinine girmesi için hiçbir kimse zorlanmaz ⁵¹. Kişi serbest iradesiyle karar verir. Fakat dine girdikten ve müslüman olduktan sonra birtakım mükellefiyetleri vardır. Artık dinden çıkma hürriyetine sahip değildir. Çıktığı ve bu fiilinde ısrar ettiği takdirde kendisine had cezası uygulanır.

f) **Yol kesme** :Bu suça verilecek cezasının dayanağı şu âyettir: "Allah ve peygamberiyle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuğa uğraşanların cezası öldürülmek veya asılmak yahut çapraz olarak el ve ayakları kesilmek ya da yerlerinden sürülmektir. Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Onlara âhirette de büyük azab vardır" ⁵².

Yol kesme cezasının uygulanabilmesi için şu şartlar gerekir:

-Suç, İslâm ülkesinde işlenmiş olmalıdır.

-Suç, şehir dışında işlenmelidir. Ebû Yusuf'a göre şehir içinde de işlense ceza uygulanır. Ebû Yusuf'un görüşü, kıyas sonucudur. İlk kanâate ise istihsan ile varılmıştır.

-Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre suçun işlendiği yerle şehir arasında belirli bir mesafe bulunmalıdır. Ebû Yusuf'a göre böyle

bir şart aranmaz ⁵³.

-Yol kesenin akıllı ve bülûğ çağına erişmiş olması da şarttır ⁵⁴.

-Yol kesenler, yalnız mal aldıktan sonra yakalanırlarsa sağ el ve sol ayakları çaprazlama kesilir. Mal almayıp sadece adam öldürürlerse, kısasen değil hadden ölüm cezasına çarptırılırlar. Bu durumda maktüllerin velileri, suçluları affedemezler. Yol kesenler hem adam öldürür hem de mal gasbederlerse idareci bunlara şu altı çeşit cezayı uygulama konusunda muhayyerdir:

-Önce el ve ayaklarını çaprazlama keser sonra öldürür.

-Önce el ve ayaklarını çaprazlama keser sonra asar.

-Önce el ve ayaklarını çaprazlama keser sonra öldürür ve asar.

-Öldürür ve asar.

-Sadece öldürür.

-Sadece asar ⁵⁵.

Had cezası ile tazminat ictima etmiyeceğinden yol kesenler, had cezasına çarptırıldıktan sonra gasbettikleri malları ödemez ve kısasa tâbi tutulmazlar ⁵⁶.

Şehir içinde boğarak adam öldürme suçunu birden fazla işleyen kimse bu yüzden öldürülerek şerri bertaraf edilir ⁵⁷.

Yol kesen, mal gasbetmeksizin ve adam öldürmeksizin sadece insanları korkutuyorsa sürgüne gönderilir ⁵⁸.

Yol kesme cezaları, tekerrür yönünden ele alınıp incelendiği zaman çoğunlukla ölümle sonuçlanacağı ve tek dereceli olacağı için söylenecek çok şey kalmamaktadır. Yalnız yol kesenler, yakalanmadan önce pişman olur ve fillerinden vazgeçerlerse kendilerine had cezası uygulanmaz. Bu durumda adam öldürmeksizin sadece mal gasbetmişlerse bunları iâde veya tazmin ederler. Adam öldürmüş fakat mal gasbetmemişlerse, kullandıkları silahlar maktülün yakınlarına verilir; kaatili öldürme veya bağışlama konusunda muhayyer bırakılırlar. Yol kesenler sopa veya taşla adam öldürmüşlerse, âkilelerinin, maktülün mirasçılara diyet ödemeleri gerekir. Yol kesenler hem mal gasbetmiş hem de adam öldürmüşlerse suçlardaki ictima hükümleri uygulanır. Çünkü had cezası, yakalanmadan önce tevbe ile düşürülürse, yol kesme dışında bu suçların cezaları ne ise onlar uygulanır ⁵⁹.

Yol kesme cezası, suçlular yakalandıktan sonra düşürülemez, ibra ve sulh yollarına gidilemez ⁶⁰.

2- Kısas ve diyet:

Tek dereceli olan kısas ve diyet cezaları, şahıs hakkıdır. Yâni mağdur olan şahıs veya yakınları dilerlerse bu cezaları uygulatır, di-

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

lerlerse bağışlayarak düşürebilirler.

Kıyas ve diyet cezaları beş çeşittir:

- a) Taammüden adam öldürme.
- b) Taammüden benzer şekilde adam öldürme.
- c) Kazara adam öldürme.
- d) Ölümü intaç etmeyen kasdî yaralama.
- e) Ölümü intaç etmeyen kazara yaralama ⁶¹.

3- Tâzir cezaları:

Tâzir, önlemek ve terbiye etmek demektir. İslâm dininde her tâzir suçu zikredilerek bunurî cezası belirlenmemiştir. Bunların ancak bir kısmının suç olduğu bildirilmiştir. Fâiz, emanete hiyanet, sövmek ve rüşvet gibi. Tâzir suçlarının cezaları en hafiften başlar, en ağıra doğru gider. Bu konuda zamana, zemine, şartlara uygun düşecek cezayı verme konusunda hakime geniş inisiyatif tanınmıştır.

SONUÇ :

Had cezaları tek dereceli olduğundan tekerrür halinde bunlarda bir arttırma ve eksiltme veyahut da cezayı değiştirip düşürme söz konusu olamaz. Sadece ceza vasıtalarında meselâ sapanın şeklinde biraz değişiklik yapılabilir. Muhsanın zinasına recm ve mürtedin suçuna öldürme cezası uygulanırken sonuç ölüm olacağı için tekerrüre bağlı olarak bir arttırma gündeme gelmez.

Cezada tedahül olmadığından kazf suçunu mükerrer olarak işleyen şahsa her bir suçundan dolayı ayrı ayrı seksener sopa vurulur. Hanefilere göre tevbe etse de artık şahitliği kabul edilmez ⁶².

Birçok defalar şarap içerek sarhoş olan kimseye sadece bir had cezası uygulanır. İslâm hukuku bu konuda, yeni beşeri hukuk sistemlerinde bulunan tekerrürden farklılık arzetmektedir. Birçok kereler zina edene de bu suçların hepsi için bir had cezası uygulanır. Hırsızlık eden için de durum aynıdır. Hanefilere göre tevbe ettikleri takdirde böylelerinin şahitlikleri kabul edilir ⁶³.

Kıyas ve diyette tekerrürden dolayı hakimin cezayı arttırma yetkisi yoktur. Bunlar şahıs hakkı olduğundan mağdur veya yakınları, takdir haklarını kullanarak cezayı ya aynen uygulatırlar veya bir kısmı ile tamamını kaldırarak affedebilirler.

Tâzir suçlarında ise tekerrürden dolayı verilecek cezayı arttırıp arttırmama konusunda hakimin çok geniş yetkileri vardır. Bâzan bu ceza îdam da olabilir; bâzan da tamamen düşürülebilir.

KAYNAKLAR :

- 1- Faruk Erem, Türk Ceza Hukuku, Ankara 1960, I, 552; Sulhi Dönmezer-Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul 1971, III, 126, 127
- 2- F.Erem, a.g.e. I, 553; S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 127, 128
- 3- Abdü'l-Kâdir Üdeh, et-Teşriü'l-Cinâiyyü'l-İslâmi, Beyrut, ty. I, 767
- 4- F.Erem, a.g.e. I, 566
- 5- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 128, 129, 155; F.Erem, a.g.e. I, 569, 572
- 6- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 131, 153; F.Erem, a.g.e. I, 584, 585, 587
- 7- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 133-136; F.Erem, a.g.e. I, 580-583, 608
- 8- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 136; F.Erem, a.g.e. I, 576
- 9- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 140; F.Erem, a.g.e. I, 594, 595, 617
- 10- F.Erem, a.g.e. I, 565
- 11- F.Erem, a.g.e. I, 601; S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 168
- 12- F.Erem, a.g.e. I, 600
- 13- S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 168
- 14- F.Erem, a.g.e. I, 598; S.Dönmezer-S.Erman, a.g.e. III, 166, 168
- 15- F.Erem, a.g.e. I, 599
- 16- Alâü'd-Din Ebû Bekr b. Mes'ûd el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi fi Tertibi's-Şerâi, Beyrut 1394/1974, VII, 33, 56; Kemâlü'd-Din Muhammed b. Abdî'l-Vâhid İbni'l-Hümâm, Şerhu Fethi'l-Kadir, Mısır (Bulak), 1316, IV, 112
- 17- Üdeh, a.g.e. I, 79, 80
- 18- Muhammed Ebû Zehrâ, el-Ukûbe, yy. ty. (Dârü'l-Fikri'l-Arabi), 280
- 19- Muhammed Ebû Zehrâ, el-Ukûbe, 280
- 20- Mâide 5/38
- 21- Muhammed b. İdris eş-Şâfi, el-Ûm, Beyrut 1393/1973, VI, 150; İbrâhîm b. Ali Yûsuf el-Firûzâbâdi eş-Şirâzi, el-Mühezzeb, Mısır 1376, II, 283
- 22- Kâsânî, Bedâi VII, 86
- 23- İ.Hümâm, F.Kadir IV, 248-250; İbn Nuceym, el-Bahrü'r-Râik, Mısır (Bulak) 1313, V, 67; Osman b. Ali ez-Zeylaî, Tebyinü'l-Hakâik, Mısır (Bulak) 1313, III, 225
- 24- Kâsânî, Bedâi VII, 87
- 25- İ.Hümâm, F.Kadir IV, 263
- 26- Kâsânî, Bedâi VII, 84
- 27- Tirmizî, el-Câmî, Mısır 1357/1938, hudûd 15
- 28- Tirmizî, el-Câmî, eşribe 42; İbn Mâce, Sünen, Mısır 1372/1952, hudûd 17; İ.Hümâm, F.Kadir IV, 178, 179; Zeylaî, Tebyin III, 196; İbn Nuceym, el-Bahr V, 27
- 29- Muhammed b. Ahmed es-Semerkandî, Tuhfedü'l-Fukahâ, Dimeşk ty. (Dârü'l-Fikr), III, 455
- 30- Şirâzi, Mühezzeb II, 287
- 31- Kâsânî, Bedâi VII, 84
- 32- Kâsânî, Bedâi VII, 56; İ.Hümâm, F.Kadir IV, 208
- 33- Şirâzi, Mühezzeb II, 288; Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudâme, el-Muğni, Kahire 1389/1969, IX, 81; M.Ebû Zehrâ, Ukûbe 288, 289

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE SUÇTA TEKERRÜR

- hire 1389/1969, IX, 81; M.Ebû Zehrâ, Ukûbe 288, 289
- 34- Kâsânî, Bedâi VII, 94
  - 35- İ.Hümâm, F.Kadîr IV, 134; Semerkandî, T.Fukahâ III, 186
  - 36- Kâsânî, Bedâi VII, 89
  - 37- Mâlik b. Enes, el-Müdevvenetü'l-Kübrâ, Mısır 1323, II, 202
  - 38- Semerkandî, T.Fukahâ III, 186
  - 39- Kâsânî, Bedâi VII, 34
  - 40- Zeylaî, Tebyîn III, 165
  - 41- Şîrâzî, Mühezzeb II, 267; İbn Âbidîn Muhammed b. Emîn, Hâşiyetü Reddî'l-Muhtâle'd-Dürri'l-Muhtâr, İstanbul 1307, III, 214, 215; M.Ebû Zehra, Ukûbe 288
  - 42- Şîrâzî, Mühezzeb II, 269; Üdeh, Teşri II, 268
  - 43- İbn Nüceym, Bahr V, 19
  - 44- İbn Âbidîn, Hâşiye III, 216
  - 45- Üdeh, Teşri II, 369, 370
  - 46- Nûr 24/4,5
  - 47- M.Ebû Zehra, Ukûbe 289
  - 48- Semerkandî, T.Fukahâ III, 195
  - 49- Kâsânî, Bedâi VII, 45, 46
  - 50- Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, Sahîh, İstanbul 1315, cihâd 149
  - 51- Bakara 2/256
  - 52- Mâide 5/33
  - 53- Kâsânî, Bedâi VII, 92, 93
  - 54- Kâsânî, Bedâi VII, 91
  - 55- İbn Âbidîn, Hâşiye III, 295
  - 56- Semerkandî, T.Fukahâ III, 210
  - 57- İ.Hümâm, F.Kadîr IV, 275
  - 58- Üdeh, Teşri I, 659
  - 59- Kâsânî, Bedâi VII, 96
  - 60- Kâsânî, Bedâi VII, 91
  - 61- Kâsânî, Bedâi VII, 233
  - 62- Şemsü'd-Dîn Muhammed b. Ahmed es-Serahsî, el-Mebsût, Mısır 1331, XVI, 132
  - 63- Serahsî, Mebsût XVI, 132

المود فى الفقه الجنائى الاسلامى

يمكننا أن نعرف المود بحالة الشخص الذى يرتكب جريمة بعد اخرى حكم فيها نهائيا .

عود المجرم للاجرام بعد الحكم عليه دليل على أن المجرم يصر على الاجرام و على أن العقوبة الاولى لم تمنعه ، ولذا فقد كان من المعقول أن يتجه التفكير الى تشديد العقوبة على العائد .

ان للحدود عقوبات محدودة لا مجال للزيادة فيها أو النقص منها بسبب التكرار الا أن للقاضى أن يخفف أداة الضرب و يغلظ فيها على حسب ما يرى من مصلحة .
و كذا ليس للقاضى نفسه أن يخفف عقوبة القصاص والدية أو يشدها على المجرم العائد ، لأنها من حقوق العباد . و الأولياء لهم حق فى تنفيذ هذه العقوبة أو العفو عن جزء منها أو كلها .
ولكن باب التعزير مفتوح على مصراعيه أمام القاضى فى تشديد العقوبة أو تخفيفها بسبب العود .